

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Viite:

Haasio, A. (2023). Salaista, kiellettyä ja arkaluontoista tietoa etsimässä.
Tietoasiantuntija, 38(1), 18–19.

Salaista, kiellettyä ja arkaluontoista tietoa etsimässä

Tiedon avoimuus on päivän sana. Verkossa on kuitenkin runsaasti pimeäksi tiedoksi (Dark Knowledge) kutsuttua informaatiota, jonka tarkoitus ei ole olla julkista. Se halutaan tietoisesti salata ja pyrkimyksenä on, että se ei joudu ulkopuolisten käsiin. Mistä oikein on kysymys?

TEKSTI: ARI HAASIO

Simon Burnett ja Annemaree Lloyd (2020) ovat pohtineet pimeän tiedon olemusta artikkelissaan *Hidden and forbidden: coceptualising Dark Knowledge*. He määrittelevät sen olevan joko lainvastaista ja mahdollistavan rikollisen toiminnan ja siksi se pyritään pitämään salassa esimerkiksi viranomaisilta. Vaihtoehtoisesti pimeä tieto voidaan ymmärtää tietoisesti salassa pidettäväksi moraalisten, eettisten tai laillisten syiden takia.

Salattu pimeä tieto eroaa disnormatiivisesta tiedosta, jota esitetään avoimesti

Allekirjoittaneen väitöskirjassaan (Haasio 2015) tekemä jaottelu normatiiviseen ja disnormatiiviseen informaatioon on läheistä sukua Burnettin ja Lloydin esiin tuomalle pimeän tiedon käsitteelle. Siinä normatiivinen infor-

Pimeä tieto halutaan salata, mutta disnormatiivista informaatiota voi esiintyä myös täysin avoimesti ja sitä ei pyritäkään salaamaan.

maatio määritellään yhteiskunnan arvoja tukevaksi informaatioksi ja disnormatiivinen informaatio puolestaan enemmistön arvoja ja asenteita vastustavaksi sekä lainvastaiseksi ja laittoman toiminnan mahdollistamaksi informaatioksi.

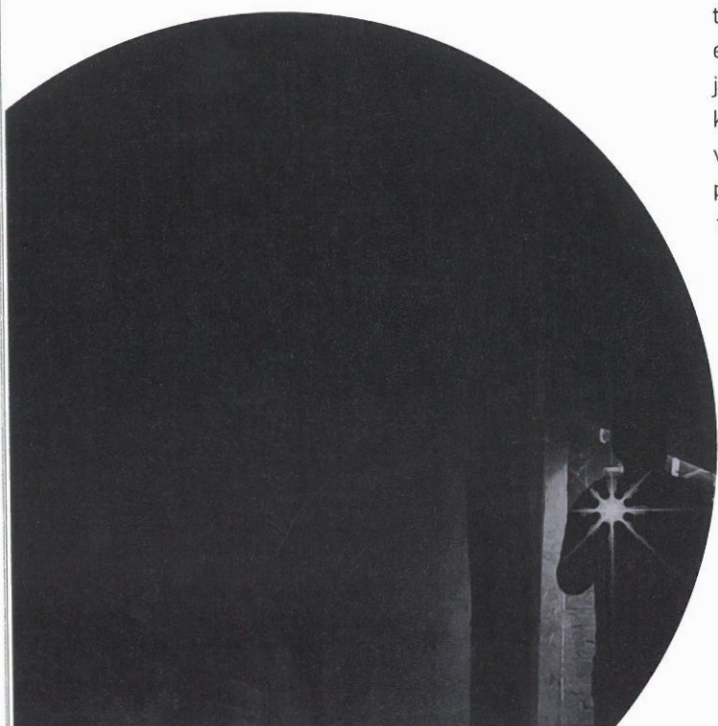
Pimeä tieto halutaan salata, mutta disnormatiivista informaatiota voi esiintyä myös täysin avoimesti ja sitä ei pyritäkään salaamaan. Esimerkiksi erilaiset vaihtoehtoiset hoitomenetelmät, joita ei pidetä asianmukaisina tai jotka hopeahoitojen tavoin katsotaan vaarallisiksi, ovat esimerkki julkisesti saatavilla olevasta disnormatiivisesta informaatiosta, jota ei pyritä salaamaan.

Pimeän tiedon totuusarvo

Onko pimeä tieto tai disnormatiivinen informaatio totta? Puhutaanpa kummasta tahansa informaation tai tiedon lajista, on huomattava, että se voi olla tapauskohtaisesti joko totta tai epätotta. Esimerkiksi erilasia kristalleihin ja muihin vaihtoehtomenetelmiin perustuvia parannuskeinoja käsittelevä disnormatiivinen informaatio on tarkoituksellisesti julkista, mutta ne eivät välttämättä pidä paikkaansa.

Pimeä tieto tai disnormatiivinen informaatio, joka mahdollistaa rikollisen toiminnan, on yleensä paikkansa pitävää. Sama koskee moraalisesti arveluttavaa tietoa, joka valitettavan usein on paikkansa pitävää, vaikkemme hyväksy sen sisältöä. Esimerkiksi huumeiden käyttöön opastava informaatio on hyvä esimerkki tämän tyyppisestä tiedosta.

Puhutaanpa kummasta tahansa informaation tai tiedon lajista, on huomattava, että se voi olla tapauskohtaisesti joko totta tai epätotta.

Pimeä tieto tai disnormatiivinen informaatio, joka mahdollistaa rikollisen toiminnan, on yleensä paikkansa pitävää.

Pimeä tieto organisaatiossa

Pimeä tieto tai disnormatiivinen informaatio ei liity vain rikollisuuteen tai muuten kyseenalaisiin toimintoihin. Myös organisaatioissa on pimeää tietoa, jota ei haluta levittää sen ulkopuolelle tai edes laajalti organisaation sisällä. Esimerkiksi vapaamuurariuteen liittyy pimeän tiedon elementtejä: ulkopuolisille ei haluta kertoa rituaalien sisältöä ja ne aukenevat järjestön jäsenistöllekin siirryttäessä asteelta toiselle.

Burnett ja Lloyd tuovatkin esiin piilotetun tiedon (Hidden Knowledge) merkityksen vallankäytön välineenä. Voidaan ajatella, että hyvin eri tyyppisissä organisaatioissa aina valtionhallintoa ja yrityselämää myöten esiintyy runsaasti juuri piilotetun tiedon kaltaista pimeää tietoa. Se salataan tietoisesti eri syistä suurimmalta osalta ihmisistä. Syynä voi olla tiedon arkaluontoisuus esimerkiksi maanpuolustuksellisista syistä tai yrityksen liiketalousasiain turvaamiseksi.

Syynä salaamiseen voi olla tiedon arkaluontoisuus esimerkiksi maanpuolustuksellisista syistä tai yrityksen liiketalousasiain turvaamiseksi.

Käsitteiden selkiinnyttämisen ja empirian tarve

Disnormatiivinen informaatio ja pimeä tieto eivät ole kovinkaan vakiintuneita termejä, vaikka ne kuvaavat hyvin tiettyjä tiedon ja informaation lajeja. Ensin mainittua voidaan pitää yhtenä pimeän tiedon alalajina, joka on pitkälti Burnettin ja Lloydin mainitseman forbidden knowledge -tyyppisen tiedon kaltaista. Merkillepantavaa kuitenkin on, että toinen käsitteistä koskee informaatiota (information), toinen tietoa (knowledge). Tulisiko meidän siis puhua kielletystä informaatiosta (forbidden information)?

Pimeän tiedon ja disnormatiivisen informaation käsitteiden analyysiä ja niihin kohdistuvaa tutkimusta on siis syytä syventää. Ne ovat tiedon eettisyyden ja julkisuuden kannalta keskeisiä tutkimuskohteita. ■

Pimeän tiedon ja disnormatiivisen informaation käsitteiden analyysiä ja niihin kohdistuvaa tutkimusta on syytä syventää.

FT Ari Haasio työskentelee kirjasto- ja tietopalvelualan yliopettajana Seinäjoen ammattikorkeakoulussa. Hän on julkaissut yli 50 tietokirjaa ja useita kymmeniä vertaisarvioituja koti- ja ulkomaisia artikkeleita tiedonhankinnan, sosiaalisen median ja historian saralta.

Kuva: Ari Haasio

LUE LISÄÄ

Burnett, S., & Lloyd, A. (2020). Hidden and forbidden: conceptualising Dark Knowledge. *Journal of documentation*, 76(6), 1341-1358. <https://doi.org/10.1108/JD-12-2019-0234>

Haasio, A. (2015). Toiseus, tiedontarpeet ja tiedon jakaminen tietoverkon "pienessä maailmassa": Tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttäytymisestä. *Acta Universitatis Tamperensis* 2082. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9878-7>